

Håndbok for folkevalgte

Rødts folkevalgt-håndbok

Det du holder i handa er Rødts nye håndbok for folkevalgte. Den er ment å være en praktisk guide til folkevalgtarbeid i tillegg til en politisk veileder. I denne utgaven har vi lagt til en tekst om budsjettarbeid og en tekst om hvordan kommunestyret fungerer. Videre vil du få konkrete tips til politisk kommunikasjon og hvordan jobbe med pressearbeid.

Benedikte Pryneid Hansen, partisekretær i Rødt

Innhold

Hvordan bli en god Rødt-folkevalgt	s. 4
Slik fungerer kommunestyret	s. 6
Forhandlingens kunst	s. 8
Forstå et kommunebudsjett på 1-2-3	s. 10
For åpenhet - mot hemmelighold	s. 13
Pressearbeid	s. 15
Ti tips til politisk kommunikasjon	s. 16
Tips og ressurser	s. 19

Felles facebookgruppe

I den felles facebookgruppen for folkevalgte «Rødt Folkevalgtforum» kan man dele tips, erfaringer og konkrete forslag til saker. Send en mail til kristoffer@roedt.no om du vil bli lagt til i gruppa.

 facebook.com/groups/roedtfolkevalgt

Hvordan bli en god Rødt-folkevalgt?

Av Benedikte Pryneid Hansen, partisekretær i Rødt.

Rødt er ikke som de andre partiene. Vi ønsker et annet, mer demokratisk og mer rettferdig samfunnssystem. Det forplikter våre folkevalgte til å føre en annen politikk enn de etablerte partiene.

I partiets prinsippprogram står det at: *Rødt jobber for et annet samfunn som er mer demokratisk enn dagens, et samfunn hvor de store beslutningene blir tatt i fellesskap.* Dette får konsekvenser også for folkevalgtarbeidet. Det gjør at vi må lytte til andre grupper enn de øvrige partiene, at vi må tenke annerledes rundt økonomi og budsjetter og at vi må legge til rette for at folk flest involveres i de politiske prosessene lokalt.

Rødts folkevalgte skal motarbeide ideen om at folk bare er velgere som får si sin mening annenhvert år gjennom stemmeseddelen. Vi skal legge til rette for at folk involveres i politikken og har innflytelse over sin egen hverdag og sitt eget lokalsamfunn. Vi skal jobbe for at folk *organiserer* seg politisk for felles interesser.

Er det mulig å få gjennomslag?

Selv om Rødt mange steder er et lite parti med begrensede ressurser, har vi ofte stor innflytelse over politikken lokalt. Mange ganger blir vi møtt med at Rødt er for små til å få til noe, eller at man får lite igjen for stemmen sin hvis man stemmer Rødt. Det er ikke riktig. Det finnes mange eksempler på at Rødt har fått gjennomslag, fordi vi jobber godt i allianse med folkelige krefter. Slike seiere er det viktig å vise fram og minne om, så folk blir klar over at det nytter å stemme på og organisere seg i Rødt.

NOEN EKSEMPLER PÅ VIKTIGE SEIERE:

- I Kragerø og Moss har Rødt fått gjennomslag for at barnetrygden ikke regnes med i grunnlaget for sosialstønad, slik at også de fattigste familiene i praksis får barnetrygd.
- I Tromsø fikk vi avviklet byparlamentarismen
- I både Bodø og Tromsø har vi fått tatt tilbake renholdstjenester som tidligere har vært satt ut på anbud
- I Oslo har vi satt stopper for kommersielle aktører i barnehagene
- I Bodø har vi fått gjennomslag for sosial boligbygging, og bo- og jobbgaranti for rus-avhengige

Ofte er hemmeligheten bak slike seiere godt samarbeid med lokalbefolkning, fagbevegelse eller interessorganisasjoner. Slike grupper vil i de aller fleste tilfeller bli begeistret hvis du som folkevalgt ber om hjelp eller innspill for å lage best mulig politikk.

Vær forberedt

Noe av det enkleste og mest effektive du som er folkevalgt kan gjøre, er å forberede deg grundig og sette deg nøye inn i sakene du skal være med på å behandle. Husk at mange på ditt hjemsted har vist deg tillit ved å stemme på deg. Denne tilliten må du gjengjelde ved å opptre ærlig og redelig, og gjøre et grundig arbeid. En viktig del av dette er å ikke være redd for å be om hjelp eller søke råd hos andre.

Lytt til lokalebefolkningen

Rødts folkevalgte skal være lydhøre og åpne for innspill utenfra. Vi skal både hente informasjon ut til befolkningen, men også bringe folks ønsker og krav inn i de folkevalgte organene når disse samsvarer med vår politikk. Tenk gjennom hvordan partiet kan gjøre seg mer tilgjengelig for folk flest. I saker som får store konsekvenser for et nærmiljø, for eksempel større byggesaker, reguleringsplaner eller forslag om kommunesammenstillinger, bør Rødt gå i spissen for å spørre lokalbefolkningen om deres syn. Dette kan for eksempel gjøres gjennom lokale folkemøter der befolkningen inviteres til å si sin mening, eller gjennom folkeavstemninger om større saker.

Bruk partiapparatet

Noe av vitsen med å være organisert i et landsdekkende parti er at vi står sterkere sammen og at vi kan lære av hverandre og utveksle erfaringer. Når Rødt gjennomfører folkevalgtekampanjer og våre folkevalgte handler sammen får det merkbare konsekvenser for norsk politikk, slik kampanjen mot regjeringas arbeidsmiljølov er et eksempel på. Men i mange mindre saker finnes det ikke noe ferdig opplegg fra partiet sentralt og det kan være vanskelig å vurdere hva man som folkevalgt bør gjøre og mene. Da finnes det heldigvis flere fora der du kan få hjelp.

Folkevalgtlista

Alle medlemmer har mulighet til å delta på epostlista for folkevalgte. Her utveksles det jevnlig tips og erfaringer, og du kan få hjelp og svar på ting du lurer på. Folkevalgtlista er kanskje partiets viktigste ressurs for deg som er folkevalgt. Vil du delta på folkevalgtlista kan du sende en epost til listemoderator Marit Halse: marit.halse@roedt.no

Utvalgene

Rødt har flere politiske og organisatoriske utvalg som jobber spesielt med sine respektive områder. Dersom du jobber med saker som faller inn under et av utvalgenes arbeidsområde, kan du ta kontakt for hjelp og veiledning. Oversikt over- og kontaktinformasjon til utvalgslederene finner du på roedt.no/utvalg

Møtegodtgjørelse og partiskatt

I Rødt har vi et prinsipp om at ingen skal tjene penger på å være folkevalgt. Som folkevalgt får du utbetalt møtegodtgjørelse eller såkalte beinpenger. Dette er partiets eiendom, og du plikter å betale inn disse pengene til partiet sentralt. I partiets vedtekter § 15.1 heter det: *All offentlig partistønad til Raudt (gruppe-, representant- og røystestøtte, møtegodtgjersle m.m.) er Raudt sin kollektive eignedom. Stønaden vert disponert av landsstyret til fordeling til lag, kommunar og fylke og til drift av Raudt sentralt. Medlemer som får utbetalt godtgjersle, pliktar å sende denne over til Raudt etter retningslinjer vedtatt av landsstyret.* Har du dårlig råd eller andre gode grunner til å beholde møtegodtgjørelsen kan du søke partiet om å få lov til det. Spørsmål om partiskatten kan rettes til kasserer Finn Olav Roljordet: finno@roedt.no.

Slik fungerer kommunestyret

Av Eirik Tveiten, kommunestyrepolitiker for Rødt Moss.

Rødt stiller lister i rekordmange kommuner og mange nye fra Rødt vil komme inn i kommunestyret for første gang. Det er greit å møte litt forberedt og denne lille veiledningen er retta inn på **det første og konstituerende møte** i det nye kommunestyret. Det er på mange måter i dette møtet at «kortene fordeles» for hvordan spillet skal foregå i hele den kommende fireårsperioden. Uavhengig av om Rødt kommer i posisjon, opposisjon eller som et støtteparti i en av disse rollene.

Velgerne velger kommunestyrerepresentanter og ingen kan ta fra deg denne plassen i de kommende fire år, du kan altså ikke stemmes ut av kommunestyret. Kommunestyret har 8 – 10 møter i året, og alle kommuner i landet (minus Oslo og Bergen) styrer etter den såkalte formannskapsmodellen. Møtene i kommunestyret er stort sett på samme ukedag, og avhengig av størrelsen på kommunen har disse møtene ulik lengde med et ulikt antall saker til hvert møte (sjekk selv på din kommunes hjemmeside.)

Alle sakene på dagsorden kommer til kommunestyret med ulik mengde sakspapirer og alltid med en innstilling til vedtak, enten fra ordfører, rådmannen eller fra et av de kommunale utvalgene eller fra styret i et foretak, dersom dere har slike.

I alle sakene i kommunestyret blir du som Rødt-representant invitert til å stemme for eller mot. Selv om det ikke er stemmeplikt i bystyret bortsett fra ved fastsetting av kommunens budsjett, er det vanlig at stemmer du MOT, vil det innebære at du stemmer for et annet alternativt forslag.

I tillegg kan den enkelte representanten fremme egen **interpellasjon** til kommunestyret, her kan du som folkevalgt ta opp egne saker som ikke står på dagsorden.

I de fleste sakene som kommer til bystyret er det mer eller mindre avgjort på forhånd hva vedtaket vil bli, fordi de fleste sakene har vært behandlet i et kommunalt utvalg. Og det politiske styrkeforholdet i det enkelte utvalget gjenspeiler sammensetninga i bystyret. I tillegg har bystyret i sitt reglement delegert (gitt fra seg) retten til å gjøre vedtak i en del viktige saker til det enkelte utvalget.

Det er derfor særlig i disse utvalgene at det foregår forhandler og muligheter til å påvirke innstillingen mer mot det Rødt står for. For Rødt er det derfor viktig å få valgt inn sine folk i ett eller flere av de kommunale utvalgene.

Det er det nyvalgte bystyret som konstituerer seg og selv velger sine utvalg og dette gjøres som regel på det første møtet i de nye kommunestyret.

Det viktigste utvalget er formannskapet. Deretter vil det for Rødt lokalt avhengig av styrke (antall representanter) og lagets prioriteringer lokalt (helse og sosial, skole og oppvekst, tekniske saker osv). Det beste er å få valgt Rødt-representanter på **egen liste**, da vil Rødt-representanten ha egne vararepresentanter og en egen gruppe å forberede seg i. Bortsett fra til formannskapet hvor vararepresentantene **MÅ** sitte i bystyret, er det ikke et

krav at utvalgsmedlemmer eller varaer må være bystyrevalgte (men det kan være fastsatt i eget lokalt regelverk).

Det vanligste er at valgene til utvalgene foregår etter prinsippet om **forholdstall**. Det vil si at bak hvert medlem av utvalget står det for eksempel tre til fem bystyrerepresentanter. Så med mindre Rødt får valgt inn tre til fem representanter og klarer seg selv, vil Rødt være avhengig av å samarbeide med andre partier for å kunne sitte i ett eller flere utvalg. Det mest naturlige for Rødt er å samarbeide med de andre partiene på venstresida. Siden valgene til utvalgene gjerne foretas på det første kommunestyremøtet etter kommunevalget, lønner seg allerede NÅ å tenke igjennom hvilke partier det er naturlig og samarbeide meg og ta kontakt med disse å gjøre noen foreløpige avtaler.

Valget til selve formannskapet gjøres (etter loven) for hele kommunestyreperioden (dvs fire år). Selv om det ikke er fastsatt i loven er det vanlig at det samme gjelder for alle andre kommunale utvalg o.l.

Det er «kjøttvekta» som gjelder, så for Rødt er det viktig både å få valgt så mange kommunestyrerepresentanter som mulig, men samtidig å ha et avklart forhold til venstresida og da særlig Arbeiderpartiet og SV og (avhenger lokalt) eventuelle andre partier i ditt kommunestyre som det kan være aktuelt å samarbeide med.

Umiddelbart etter at valgresultatet foreligger (på selve valgnatta), begynner forhandlingene mellom partiene om å få flertall, og tradisjonelt vil dette være mellom en høyre- og en venstreside. Kampen om å bli representert blir koblet sammen med politiske saker, så det blir gjerne en "gi og ta"-diskusjon. Altså at tilbud om posisjon ofte vil være koblet mot felles standpunkt i noen saker. Her må Rødt drøfte lokalt, hvor mange politiske konsesjoner partiet vil være med på, opp mot å bli representert i ett eller flere utvalg. Hvor tett skal Rødt knytte seg til og samarbeide, for å bli politisk representert i de ulike utvalgene. Ønsker Rødt å være en del av eller et støtteparti til et politisk flertall (eller eventuelt et politisk mindretall). Å støtte valget av ordfører og kommunebudsjettet, vil nok være minimum. Likeledes kan også Rødt stille politiske krav for å gi støtte. Her må partiet lokalt prioritere politisk.

Siden Rødt ønsker å få vedtatt viktige saker i den kommende fireårsperioden, bør arbeidet fram mot det første **konstituerende** møte i kommunestyret, ha en egen prioritet og drøftes i lokallaget. Dette første møtet i kommunestyret legger grunnlaget for hvordan vi skal få flertall og vedtatt saker i hele den kommende fireårsperioden.

PS:

KS (Kommunens egen interesseorganisasjon) har utviklet et eget kurs som gir en enkel og grei innføring i folkevalgtesretter og plikter. Som nyvalgt kommunestyrerepresentant bør du etterspørre dette og delta på dette kurset etter valget.

Det er ellers greit å se på det å være en god folkevalgt som et «fag», faget må læres og det tar tid å bli god. Merk også at Rødt sentralt arrangerer en folkevalgskonferanse etter valget. Her bør du delta, men merk altså at når denne konferansen avholdes vil ditt kommunestyre allerede være konstituert og «kortene fordelt».

Forhandlingens kunst

Av Bjørnar Moxnes, leder i Rødt.

Etter valget i 2015 havnet flere Rødt-lag i en situasjon de hadde lite erfaring med. Gode valgresultater gjorde det nødvendig å forhandle med med andre partier lokalt. Her er Rødt-leder Bjørnar Moxnes sine 5 beste tips til hvordan forhandle med andre etter et valg.

1. Unngå å drukne

Det første dere bør tenke gjennom er hvordan dere skal unngå at Rødts politikk og Rødts rolle blir usynliggjort, at vi kommer i skyggen av andre partier. Hvis et nytt flertall eller et budsjettforslag er avhengig av støtte fra Rødt, må dere sørge for at det er reell usikkerhet knyttet til støtten vår. Først da blir det mulig å vekke brei interesse for det som Rødt står for og krever i forhandlingene.

2. Lag smørbrøddlista – og prioriter den

Det andre dere bør gjøre er å sette opp smørbrøddlista av krav. Deretter må dere prioritere den, knallhardt. Uten klare prioriteringer, kommer dere som oftest ingen vei. Dere trenger én eller to tydelige saker som dere kan legge hele tyngden bak. Denne saken/sakene vil ofte være av en sånn karakter at den avgjør om Rødt gir sin støtte. Får vi ikke gjennomslag for dem – intet samarbeid. Da får de mulige samarbeidspartnere heller gå til andre partier for å søke støtte.

3. Hvordan finner dere sakene med stor S?

Etter valget i Oslo høsten 2015 blinka vi ut profittfri velferd som hovedsaken, med omtrent denne argumentasjonen: Rødts mål er en ny politisk kurs. Vi bryr oss ikke om posisjoner, men om å få til en ny politikk etter 18 års borgerlig styre. Blir det ikke noen reell kursendring i Oslo, skjønner vi ikke vitsen med et nytt flertall. Kravet vårt er å stanse velferdsprofitørene. De skal ut av velferdssektorer der brukerne er mest sårbare - som barnehagebarn, barnevernsbarn og syke eldre. Vi vil ha et profittforbud i denne delen av velferden.

Det er flere fordeler med et sånt krav. For det første har det stor støtte utenfor rådhuskontorene, ikke minst i fagbevegelsen. Mange tillitsvalgte og ansatte ser at kommersiell velferd gir dumping av lønns- og pensjonsvilkår. Støtte i fagbevegelsen gjør det lettere å legge press på andre partier, og øker sjansen for gjennomslag. I tillegg er det et krav som har stor støtte blant rødgrønne velgere. Da blir det vanskeligere for Ap å kategorisk avvise det – i hvert fall hvis kravet kommer ut i offentligheten. Hvis kravet er åpenbart god rødgrønn politikk, kan vi med tyngde si at det er utenkelig at Ap stiller ultimatum på å stanse det. På den øker vi det politiske presset bak kravet.

En tredje fordel med denne typen krav er at det er et viktig, prinsipielt spørsmål – men at det ikke nødvendigvis koster veldig mye å innfri det. Dermed blir det vanskelig for de andre partiene å spille ut kravet mot andre gode formål - som pleietrengende eldre, barnehagebudsjettene etc.

Vi valgte med andre ord én prioritert sak, med stor støtte blant venstresidas velgere og i

fagbevegelsen og som ikke kostet mye å innfri.

4. Hva hvis motparten stiller hardt mot hardt?

Vil Rødt bare spille ballen over til de borgerlige partiene hvis dere ikke får gjennomslag for kravet deres? Det spørsmålet kan fort melde seg, og kan være vanskelig å gi et godt svar på. Dere må derfor tenke gjennom utveien, det vil si hva vi kan gå med på som et kompromiss for å unngå at et ultimativt krav ender med at Rødt får svarteper. Egentlig bør dere ha flere utveier, uansett hva dere ender opp med som hovedkrav.

For å ta det generelt: Først er det a) selve kravet, så er det b) forhandlingsutspillet der vi reduserer noe på kravet, og til slutt er det c) minimumskravet. Hvis sistnevnte ikke innfris, så blir det ingen avtale/støtte – det er viktig. Tenk grundig gjennom hvordan dere bestemmer de tre styrkegradene. Kravet bør være et tydelig prinsipp. Minimumskravet bør være et første lite, men ikke uviktig, steg i retning av å oppfylle prinsippet. Noe mer enn en utredning, noe mindre enn revolusjon.

Uansett krav må forhandlingsutvalget hele veien presisere overfor samarbeidspartnere og til omverden at det er styret i partilaget som til syvende og sist bestemmer om det blir et samarbeid eller ikke. Dette er både i tråd med hvordan partiorganisasjonen vår fungerer, og det kan også gi forhandlingsdelegasjonen mer handlingsrom.

5. Diskuter hvordan dere får blest rundt kravet

Når dere er enige om hva som blir hovedkrav, bør dere diskutere hvordan dere går fram for å skape blest rundt dette eksternt. Iblant er det riktig å vente til forhandlingene er helt ferdige, i andre situasjoner er det nødvendig å få til offentlig diskusjon om kravet for å vinne fram med det i forhandlingene.

Forstå et kommunebudsjett på 1-2-3

Av Magne Hagesæter, 1. nestleder i Rødt Hordaland.

Kommunene må hvert år vedta et budsjett innen utgangen av året. Budsjettet bestemmer hva kommunen skal bruke penger på. Det må også vedtas et langtidsbudsjett for fire år. Det kalles økonomiplan.

1. januar 2020 trer en ny kommunelov i kraft. Budsjettbehandlingen høsten 2019 skjer etter den gamle kommuneloven.

Hva er et kommunebudsjett?

I gammel kommunelov er det § 44-49 som bestemmer budsjetteringen. Det er laget en omfattende forskrift om kommunale årsbudsjett (15.12.2000 nr. 1423) som går detaljerer dette.

I ny kommunelov er det i § 14-1 til 14-5 som bestemmer budsjetteringen. Den tilhørende forskriften heter forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner mv. (07.06.2019 nr. 714). Mange kommuner har i tillegg egne økonomireglement med regler og rutiner for økonomistyringen.

Kommunens lovpålagte tjenester er på sin side regulert av såkalte særlover for hvert sitt område, f.eks. opplæringslova og barnehageloven.

Budsjettprosessen

Kommunene har ulike prosedyrer for å behandle årsbudsjettet. Finn rutinene eller årshjulet for budsjettprosessen i din kommune. En budsjettprosess i en kommune med formannskapsmodell vil i store trekk følge denne prosedyren:

1. Rådmannen utarbeider forslag til årsbudsjett og legger dette fram for formannskapet, i september/oktober.
2. Budsjettet går til behandling i fagkomiteer og utvalg der partiene kan komme med sine endringsforslag.
3. Statsbudsjettet lagt fram av regjeringen i begynnelsen av oktober, noe som ofte endrer kommunenes økonomiske rammer.
4. Formannskapet behandler budsjettforslaget med de endringer og tillegg som kommer inn og innstiller på et nytt budsjettforslag.
5. Kommunestyret vedtar det endelige budsjettet, ofte i midten av desember, sammen med den rullerende økonomiplanen.

Skillet mellom driftsbudsjett og investeringsbudsjett.

Kommunebudsjettet er inndelt i en driftsdel og en investeringsdel. Driftsbudsjettet omfatter det som skal finansieres av kommunens løpende inntekter. Lovpålagte lånevdrag må kunne dekkes av de løpende inntektene og hører derfor hjemme i driftsbudsjettet. Det er ikke tillatt å selge eiendeler eller ta opp lån for å finansiere driften. Det er bare investeringer som kan lånefinansieres, og derfor budsjetteres investeringer i et særskilt investeringsbudsjett. Det er ikke tillatt å overføre midler fra investeringsbudsjett til driftsbudsjett, for da kunne lånte beløp «lekke» inn til dekning av driftsutgifter. Men det er tillatt å overføre midler i motsatt retning: Fra driftsbudsjett til investeringsbudsjett.

Balansekravet

§ 14-4 krever at økonomiplanen og årsbudsjettet skal settes opp i balanse og være realistiske. Balansekravet er særlig krevende for driftsbudsjettet, der det ikke er åpning for å finansiere med lån.

Kommunene drives ikke med sikte på lønnsomhet og at eiernes kapital skal vokse, så bunnlinjen, altså resultatet, i driftsbudsjettet er ikke uttrykk for overskudd eller underskudd. Budsjett og regnskap er finansielt orientert, dvs. at det skal vises at det er økonomisk dekning for utgiftene. I kommunesektoren snakker man om mindreforbruk og merforbruk, ikke om overskudd og underskudd. Hvis regnskapet viser mindreforbruk, kan det skyldes større inntekter enn budsjettert, men det kan også skyldes at budsjetterte utgifter ikke er brukt, noe som kan komme av at vedtatte tiltak ikke er utført fullt ut. Det er derfor ikke nødvendigvis positivt å ha mindreforbruk. Hvis det er merforbruk, viser det at det ikke er økonomisk dekning for alle driftsutgiftene, noe som er problematisk.

Alternative budsjett

Det er vanlig at de største partiene lanserer alternative budsjetter. Rødt har ikke det samme apparatet som de store styringspartiene og det varierer hvor vidt det blir gjort. I stedet for fullstendige budsjettforslag går det an å samle alternative budsjettforslag og presentere dette som f.eks. «10 forslag for å bekjempe forskjells-kommunen». Det er også mulig å fremme forslag som ikke inneholder tall, såkalte verbale forslag. For eksempel et forslag om å styrke grunnbemanningen i barnehagene. Blir dette vedtatt forplikter det, selv om det ikke er et tallfestet tiltak.

Synliggjør de reelle behovene

Rødts utgangspunkt er at virkeligheten ikke skal tilpasses budsjettene, men at budsjettene skal tilpasses virkeligheten. Vår oppgave må være å synliggjøre behovene og gjøre det vi kan for å trekke behovene inn i prosessen. Her er det sentralt å ja kontakt med de som kjenner virkeligheten: fagforeningene for kommunalt ansatte, FAU ved skoler og barnehager, idrettslag og velforeninger.

Demokratiser budsjettprosessen

Behandlingen av årsbudsjettet er en relativt lukket prosess som de aller fleste innbyggerne ikke forstår. Det er dessverre ikke uvanlig at deler av budsjettprosessen foregår under hemmelige møter. Budsjettprosessen er en god anledning til å fremme Rødts visjon om et levende lokaldemokrati der innbyggerne får reell mulighet til å delta i avgjørelser som gjelder hverdagen og livsvilkårene deres. Blant annet vil Rødt:

- Utvikle prosesser der innbyggerne kan ta del i budsjettbehandlingen.
- Åpne møter i alle offentlige styringsorgan og utvalg, med unntak for behandling av saker med lovbestemt taushetsplikt

Protester mot kuttpolitikk og sultefôring av kommunene

Store deler av velferdsnorge organiseres av kommunene. Regjeringens sultefôring av kommunene er dermed med på å ødelegge velferdsstaten. Rødt mener det skal være faglige, ikke økonomiske grunner som ligger til grunn for hvilke velferdstilbud folk får. En viktig del av kampen mot kuttpolitikken er å ta initiativ til å presse storting og regjering til å gi kommunene nok midler til å sikre gode tjenester. Rødts alternative statsbudsjett for 2019 («Fordi det er mulig») foreslo en kraftig økning i bevilgningen til kommunene. I

de kommunale alternative budsjettforslagene kan vi dermed vise med konkrete tall at en annen kommuneøkonomi er mulig.

Lesetips:

Rudå, Bjørn Kristian. Kommuneøkonomi: for tillitsvalgte og politikere. Gyldendal akademisk, 2014.

For åpenhet – mot hemmelighold

Av Brage Aronsen, kommunikasjonsrådgiver i Rødt.

Rødts folkevalgte skal arbeide for gjennomsiktighet og åpenhet, og forsvare innbyggernes rett til innsyn. Da er det viktig å kjenne til forskjellene mellom taushetsplikt og unntak fra offentlighet.

Lojalitet nedover, ikke oppover

Som folkevalgt får du tilgang til mye informasjon. Ofte vil de andre partiene eller formannskapet forsøke å hemmeligholde eller dysse ned opplysninger om forhold som innbyggerne har rett til å vite om. Da er det din oppgave å gjøre denne informasjonen kjent. Befolkningen må få kunnskap og innsikt for å kunne delta aktivt i politiske beslutningsprosesser. Det er et avgjørende prinsipp for et velfungerende lokaldemokrati.

Hvis du som folkevalgt opplever tilfeller der et eller flere partier forsøker å holde tilbake viktig informasjon fra innbyggerne i din kommune eller fylke er det viktig å huske på hvem som har valgt deg. Rødts lojalitet skal ligge hos innbyggerne framfor politikerkollegiet.

Rett til innsyn – plikt til tilsyn

I Norge står innsynsretten relativt sterkt. Flere ulike lover omhandler retten til innsyn. For et lite parti som ofte befinner seg i opposisjon kan det å hente ut og videreformidle informasjon om maktpartiens gjøren og laden være avgjørende.

- **Offentlighetsloven**

Offentlighetsloven av 19. juni 1970 § 2 gir som hovedregel enhver rett til å gjøre seg kjent med det offentlige innholdet av dokumentene i en bestemt sak. Det samme gjelder journaler og liknende registre samt møtekart til folkevalgte organer i kommuner og fylkeskommuner.

- **Forvaltningsloven**

Forvaltningsloven av 10. februar 1967 § 18 gir den som er part i en forvaltningssak, som hovedregel, rett til å få gjøre seg kjent med sakens dokumenter. Denne retten går i visse tilfeller noe lenger enn innsynsretten etter offentlighetsloven.

I tillegg til den generelle innsynsretten har kommunesektorens organer plikt til å føre tilsyn for å påse at virksomheten drives i samsvar med gjeldende lover og regler. Men tilsyn er lite verdt hvis de som har tilsynsplikt bare stiller spørsmål til direktøren – og så godtar svaret. Dersom du som folkevalgt mistenker kritikkverdige forhold kan det være lurt å undersøke hvordan tilsynet har vært utført.

Fra krigens slutt frem til Oslo-skandalen rundt 1990 var det knapt nok en korrupsjonssak for norsk rett. På 2000-tallet eksploderte antall tilfeller. New Public Management og privatisering flytter drift og tilsyn fra kommunestyresalen til lukkede styrerom. Da oppstår muligheter for korrupsjon. De fleste store korrupsjonssaker i Norge har kommet i kjølvannet av at en tjeneste har blitt privatisert.

Eksempelet Unibuss

Oppsplittingen av Oslo Sporveier i omtrent 15 ulike selskaper er et godt eksempel på

hvordan privatiseringsprosesser fører til mindre åpenhet og dermed øker risikoen for korrupsjon. Høsten 2011 sprakk Unibuss-saka i mediene. Etterhvert ble det avdekket en omfattende korrupsjonskultur i selskapet (eid av Oslo kommune), hvor flere skal ha mottatt store verdier, tjenester og pengebeløp. Da saken ble kjent i offentligheten hadde Rødt allerede jobbet med den i to år.

I 2008 leverte Erling Folkvord kontrollutvalget i Oslo et notat og dokumentasjon på sannsynlig korrupsjon. Året etter leverte Kommunerevisjonen en rapport om Sporveisbussene AS, hvor det ble påpekt en lang rekke kritikkverdige forhold. Verken daværende styreleder Michael Tetzschner (H), daværende byråd Peter N. Myhre (Frp) eller etterfølgende byråd Jøran Kallmyr (Frp) fant grunn til å følge opp. Men i 2011 ble den første Unibuss-ansatte pågrepet av politiet. I skrivende stund er seks personer dømt for korrupsjon i Unibuss-saka.

Taushetsplikt vs. unntak fra offentlighet

Taushetsplikten er en plikt til aktivt å hindre at bestemte opplysninger blir offentlig kjent eller når ut til uvedkommende. Brudd på taushetsplikten er straffbart hvis ikke unntakene i forvaltningsloven § 13 a flg gjelder. Unntak fra offentlighet er noe annet. Det dreier seg om en mulighet til å unnta opplysninger fra den innsynsretten som vanligvis gjelder. Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova) inneholder ingen referanser til straffebestemmelser ved offentliggjøring av opplysninger som er vedtatt unntatt offentlighet.

- Forvaltningsloven § 13 – Taushetsplikt
Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:
  1. noens personlige forhold, eller
  2. tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår

Som folkevalgt har du altså bare taushetsplikt om opplysninger som er eksplisitt taushetsbelagte som følge av lovverket. Det er ikke mulig å pålegge folkevalgte en generell taushetsplikt om opplysninger selv om disse er unntatt offentlighet etter offentlighetsloven. Det er heller ikke slik at opplysninger blir taushetsbelagte bare fordi de er unntatt offentlighet eller gjelder saker som behandles i lukkede møter.

Pressearbeid

Av Brage Aronsen, kommunikasjonsrådgiver i Rødt.

Det avgjørende er ikke hva vi sier, men hva folk hører. Det er vårt ansvar å snakke sånn at folk forstår hva vi mener og at vi ikke blir misforstått.

Leserbrev har begrenset effekt

Alle folkevalgte bør forsøke å etablere et forhold til sine respektive lokalaviser. Å bli kjent med lokalredaksjonenes journalister er gull verdt i folkevalgтарbeidet. Den beste måten å få et forhold til journalistene på, er ved å ringe dem. Det er en utbredt misforståelse i Rødt at måten vi driver pressearbeid på, er ved å skrive leserbrev. I ni av ti tilfeller vil det lønne seg å heller ringe redaksjonen og spørre om de kunne tenke seg å skrive om saken. Redaksjonell omtale er mye mer verdt, og leses av langt flere, enn leserbrev. Send heller en pressemelding og ring redaksjonen i etterkant. Ofte skal det ikke mere til enn at du planlegger å stille et forslag på neste kommunestyre for å få omtale i lokalavisa.

Hvordan skrive gode pressemeldinger

De fleste nyhetsredaksjoner mottar hundrevis av pressemeldinger hver eneste dag. Brorparten av disse kommer aldri på trykk. Derfor er det viktig å finne vinklinger og bruke et språk som gjør at pressemeldinga skiller seg ut fra alle de andre. Det er dessuten alltid smart å ringe redaksjonen direkte en stund etter at man har sendt ut pressemeldinga.

Det er dumt å oversvømme redaksjonene med pressemeldinger som ikke er relevante for dem. Handler saken om fritidsklubber i Moss, er det ingen vits i å sende pressemeldinga til Finnmark Dagblad. Man bør på forhånd tenke gjennom hvem som kan tenkes å interessere seg for saken før man sender ut pressemeldinga.

Pressemeldinger bør være korte, poengterte og tydelige. Nesten ingen pressemeldinger trykkes i sin helhet. Vanligvis plukkes et par sitater fra pressemeldinga som settes inn i en lengre sak journalisten har skrevet selv.

Inkluder avsender og dato øverst i pressemeldinga, slik at det ikke er noen tvil hvor den stammer fra. I overskriften bør det framgå tydelig av overskriften hva saken dreier seg om. Overskriften kan godt være et sitat, men det bør ikke være for langt. Etter overskriften bør man kort forklare saken. Dette bør ikke være lenger enn nødvendig. Denne delen er mest ment for journalistene og kommer sjelden på trykk. Hvis man har et konkret forslag bør det omtales her (og så gjentas i et sitat). Her bør man også introdusere personen som uttaler seg.

Det skal gå an å klippe sitater direkte fra en pressemelding og sette dem rett inn i en nyhetssak. Derfor bør man inkludere to-tre spissa sitater om det aktuelle temaet. Sitatene er det eneste i en pressemelding journalistene ikke kan endre på. Vær nøye på at det framgår tydelig hvem sitatene stammer fra.

Har saken nyhetsverdi?

For at en pressemelding skal føre til omtale må den ha nyhetsverdi. Det holder ikke bare å mene noe om en sak som er aktuell i nyhetsbildet, man må tilføre nye perspektiver eller

lansere nye forslag. Det kan også være lurt å ta med perspektiver, tall og statistikk som ikke har vært omtalt i saken tidligere. Ofte er det også lurt å komme med sleivspark mot politiske motstandere, eller utfordre dem med konkrete spørsmål. Da har journalistene plutselig grunnlag for en større sak, eller en oppfølgingssak.

I mange tilfeller, hvis journalistene som leser pressemeldinga finner saken interessant, ønsker de å stille oppfølgingsspørsmål. Derfor er det viktig at den som står oppført som kontaktperson har satt seg godt inn i saken og tenkt gjennom hva slags kritiske spørsmål som kan komme.

Det er også viktig at det er enkelt å få tak i personen som uttaler seg. Avslutt derfor alltid pressemeldingene med fullt navn, eventuelle verv, telefonnummer og e-post til den som uttaler seg. Det er også lurt å legge ved en link til høyoppløselige pressebilder på nett. Det lønner seg alltid å ringe noen timer etter at pressemeldinga er sendt ut og spørre om redaksjonen har mottatt den og om de kan være interessert i å skrive om saken. Det kan også være lurt å ha tenkt ut et aktuelt sted man kan gjøre et intervju og/eller ta bilder. Handler saken om lærernes arbeidstid kan man for eksempel foreslå å møte journalist og fotograf på en skole. Personlig kontakt tidobler sjansen for at det blir en pressesak!

Tips til politisk kommunikasjon

Av Iver Aastebøl, kommunikasjonsansvarlig i Rødt.

1. Det avgjørende er ikke hva vi sier, men hva folk hører

Det er vårt ansvar å snakke sånn at folk forstår hva vi mener og at vi ikke blir misforstått. Sånn sett er det vårt eget ansvar å sørge for at andre folk har samme bilde av hva Rødt står for som vi selv har.

2. Fakta og argumenter har begrenset effekt på de som allerede har bestemt seg

Mye tyder på at det derimot gjør at man blir mer overbevist om sitt opprinnelige standpunkt. Tenk på det: Noe forskning viser at det ikke har effekt å redusere antall elever per lærer i skolen. Fører det til at du skifter standpunkt? Trolig ikke, du begynner heller å lete etter grunner til at forskningen kan ha blitt gjennomført feil eller ikke er relevant for norske skoler.

Det betyr to ting:

- a) At en viktig del av politisk kommunikasjon handler om å engasjere de som allerede er enig.
- b) At for å få folk til å skifte standpunkt, må man ofte endre deres assosiasjoner, metaforer og følelser knyttet til saken. Først da vil fakta ha betydning.

3. God kommunikasjon former meningsmålingene, de speiler dem ikke

Mange har veldig ambivalente følelser knyttet til politiske stridstema. Formueskatt er et

eksempel: Om folk er for eller mot, kommer an på om du legger det fram som en skatt på rikinger eller en skatt som ødelegger arbeidsplasser. At en sak er kontroversiell, tyder på at folk er ambivalente og splittet i hva de skal mene. Sånne saker kan være de beste vinnnersakene, fordi de engasjerer og skaper dedikerte tilhengere (og motstandere, men det gjør ikkeno. Det verste er om folk ikke bryr seg). Det vil si: Ikke vik unna konfrontasjon. Gå for de følelsesmessig kontroversielle spørsmålene.

SÅ EN LITEN HJERNETWIST - LES TEKSTEN OG PRØV Å MEMORERE DEN:

Prosedyren er faktisk ganske enkel. Først deler du ting inn i ulike grupper. Det kan hende en haug holder, avhengig av hvor mye det er å gjøre. Hvis du må gå et sted pga manglende utstyr der du befinner deg, er det neste steg, hvis ikke er du i grunn klar. Det er viktig å ikke bli for ivrig. Faktisk er det bedre å behandle for få ting av gangen enn for mange... Når prosedyren er ferdig, deler du materialene inn i ulike grupper igjen. Så kan du puttes tilbake der de hører hjemme. Antakelig vil de bli brukt på nytt og da må hele prosedyren gjentas.

Vanskelig, sant? Det blir mye enklere hvis dere på forhånd hadde fått overskriften «å vaske klær».

4. Folk tenker og husker i bilder og metaforer

Derfor: Hvilke bilder skal de knytte Rødts budskap opp til? Hva skal det se for seg i hodet? Hvilke metaforer fra sunn fornuft og sitt eget hverdagsliv kan vi tilby dem?

5. Let etter magefølelsen i alle saker som skal formidles

Prøv å formidle «magefølelsen» i saken. Hva ved saken engasjerer, inspirerer eller irriterer? Hva er det som gjør at det rett og slett føles helt riktig å mene dette (i tillegg til at det rent faktisk er rett å mene det, da). Den rasjonelle, kalkulerende homo oeconomicus finnes ikke, derfor må argumenter ikke bare være rasjonelle, men også appellere følelsesmessig.

6. Hva er rammefortellingen?

Når folk skal ta stilling leter de etter system i kaoset. Hva handler saken om? Hva er motivene for aktørene i saken? Hvem er snill, hvem er slem? Derfor: Vær nøye med hvordan sakens rammefortelling framstår. Den må vi påvirke, og kan ikke overlates til journalisten alene!

DET VIL SI:

Ikke gå med på motstanderens ramme for saken. (F eks at formueskatt ødelegger arbeidsplasser) Ikke bruk tid på å diskutere om motstanderens vinkling er sann eller ikke, kjør fram din egen rammefortelling («uten formueskatt ville de rikeste vært nullskatteyttere. Er det sånn vi vil ha det?»)

ANNET EKSEMPEL:

IKKE SI: Mange sier man kaster bort stemmen når man stemmer på Rødt. Det er feil.
SI HELLER: Ikke kast bort stemmen din på partier som sier en ting før valget, og gjør noe annet etterpå. Stem heller på Rødt.

7. Fortell historier

Like viktig som å få ting ut i media, på løpesedler og så videre, er det at de huskes og kan fortelles videre. Da fungerer det bra å presentere budskapet som en historie. Hva er situasjonen nå, hvorfor er det urettferdig, hva vil Rødt gjøre med det? Hvem er vår motstander, hvorfor er det viktig å overvinne den? Det er effektivt: Lett å huske, lett å fortelle videre, lett å få fram fiendebilder.

Mye av budskapet vårt fra valgkampen var strukturert som en historie (et hendelsesforløp): «Velgerne har gang på gang gitt de andre partiene muligheten til å gjøre noe med de økonomiske skillene. Likevel har de økt. Bryr de seg egentlig? For vi kan jo snu utviklinga om vi vil. Årets valg skal bli et vendepunkt. Fordelene for de få skal ut, rettferdigheten for vanlige folk skal inn.»

8. Start fra et tydelig, prinsippielt standpunkt, og jobb derfra

Ikke forvent at folk har forhåndskunnskap eller nødvendigvis elsker å veie masse fakta opp mot hverandre før de tar stilling. Start derfor med prinsippet rundt hva du mener, så alle i hvert fall får med seg det før de faller av.

EKSEMPLER:

- Det er sjeldent de rikeste som jobber hardest, derfor forstår jeg ikke hvorfor lederløningene er 20 ganger høyere enn lønna til vanlige arbeidsfolk.
- Mennesker som har jobbet, betalt skatt og bidratt til fellesskapet, fortjener hjelp fra fellesskapet. Derfor er det feil å la folk som har hatt Arbeidsavklaringspenger lenger enn fristen, ende på sosialhjelp.
- Jeg tror ikke vold og krig er måten å løse konflikter på. Derfor er jeg mot NATOs kriger.
- Ingen skal bli sittende alene med ansvaret for å velge bort dårlige alternativ i velferdstjenestene. Derfor er konkurranseutsetting en dårlig idé.

9. Still spørsmål

Det framstår mindre belærende enn å hamre inn masse sannheter, og gir mottakeren muligheten til selv å tenke over saken og trekke sine egne konklusjoner.

EKSEMPLER:

- Hvorfor snakker Erna Solberg kun om hva Syria-flyktningene koster, og aldri om skatteflyktningene?
- Til og med Høyre er enige i at skoler ikke skal få ta ut profitt. Likevel er det fritt fram for kommersielle barnehager. Hvorfor?
- Du må spørre deg selv: Skal jeg gi de andre partiene enda en sjanse, eller skal jeg stemme på en utfordre?
- Høyre sier de vil kutte helsekøer ved å bruke mer penger på private behandlinger. Men når de først skal bruke mer penger: Hvorfor bruker de ikke heller pengene på å ansette flere leger offentlig?

10. Alt raseri må ha en retning

Følelsene man uttrykker blir forbundet med den som sier det, MED MINDRE det rettes konkret mot noen. Dette er kanskje grunnen til at vi ofte får høre at «Dere i Rødt er alltid så sinte»? Det betyr at om man skal «se rødt», må sinnet ha et konkret mål å treffe. Hvis ikke slår det tilbake på deg selv.

Tips og ressurser

Møtegodtgjørelse og partiskatt

I Rødt har vi et prinsipp om at ingen skal tjene penger på å være folkevalgt. Som folkevalgt får du utbetalt møte-godtgjørelse eller såkalte beinpenger. Dette er partiets eiendom, og du plikter å betale inn disse pengene til partiet sentralt. I partiets vedtekter § 15.1 heter det: All offentlig partistønad til Rødt (gruppe-, representant- og røystestøtte, møte-godtgjersle m.m.) er Rødt sin kollektive eignedom. Stønaden vert disponert av landsstyret til fordeling til lag, kommunar og fylke og til drift av Rødt sentralt. Medlemmer som får utbetalt godtgjersle, pliktar å sende denne over til Rødt etter retningsliner vedtatt av landsstyret. Har du dårlig råd eller andre gode grunner til å beholde møte-godtgjørelsen kan du søke partiet om å få lov til det. Spørsmål om partiskatten kan rettes til kasserer Finn Olav Rolijordet: finno@roedt.no.

Folkevalgtlista

Alle medlemmer har mulighet til å delta på epostlista for folkevalgte. Her utveksles det jevnlig tips og erfaringer, og du kan få hjelp og svar på ting du lur på. Folkevalgtlista er kanskje partiets viktigste ressurs for deg som er folkevalgt. Vil du delta på folkevalgtlista kan du sende en epost til listemoderator Marit Halse: marit.halse@roedt.no.

Utvalgene

Rødt har flere politiske og organisatoriske utvalg som jobber spesielt med sine respektive områder. Dersom du jobber med saker som faller inn under et av utvalgenes arbeidsområde, kan du ta kontakt for hjelp og veiledning. Oversikt over- og kontaktinformasjon til utvalgslederne finner du på roedt.no/utvalg

Fordi det er mulig

I Rødts alternative statsbudsjett finner du mye viktig tallmateriale som kan være nyttig i lokalt folkevalgtarbeid. Kan bestilles fra partikontoret eller lastes ned fra roedt.no/determulig

Arbeidsprogrammet

I Rødts Arbeidsprogram finner du mer om politikken vi går til valg på. Kan bestilles fra partikontoret eller lastes ned fra roedt.no/arbeidsprogram

Fellesskap fungerer

Husk at du ikke er valgt inn som folkevalgt aleine. Du er valgt inn for å representere lokallaget. Det er viktig at du derfor ikke blir sittende med beslutninger og alt arbeidet aleine. Lokallaget er der for å hjelpe deg i rollen som folkevalgt. Viktige saker bør alltid opp på lagsmøte hvis det er mulig.

